

Sažetak teme:

Sredozemno more je prirodni i gospodarski resurs. Kroz svoju povijest značajno je utjecalo na stvaranje zajedničke kulturne baštine. Brza i progresivna transformacija svijeta kroz globalizaciju promijenila je geografske prostore, način života, gospodarstvo, okoliš itd., što je nepovratno i značajno utjecalo na kulturnu baštinu.

Glavni pojmovi:

- * Mediteranski kulturni krug
- * Masovni turizam nasuprot održivom turizmu
- * Zagađenje zraka
- * Porast razine mora
- * Degradacija / uništavanje kulturne baštine
- * Gubitak tradicionalnih vještina vezanih uz more
- * Hrana
- * Ekokultura
- * Umjetnost i književnost

Transverzalne kompetencije:

- * Usmena / pisana komunikacija na materinskom / stranom jeziku
- * Upravljanje informacijama
- * Zaključivanje
- * Računalne / digitalne vještina
- * Poštivanje zadanih okvira i uputa
- * Timski rad
- * Prilagodba poteškoćama

Definicije ključnih pojmova:

Mediteranski kulturni krug:

Mediteranski kulturni identitet, nastao na teritoriju mediteranskog geografskog područja, prepoznatljiv po svojim materijalnim i duhovnim sadržajima.

Mediteranska akulturacija:

Promjene vrijednosti, ponašanja i obrazaca potrošnje kako bi se oponašali stanovnici domaćinskog društva: merkantilizacija tradicije, kulturni sukobi, gubitak tradicionalnih obrta, hrane itd.

Degradacija / uništavanje baštine:

Propadanje povijesnih spomenika i građevina u svijetu uzrokovano ljudskim aktivnostima i recentnim zagađenjem okoliša

Mediterransko okruženje, područje ravnoteže između prirodnih značajki i ljudske intervencije u prostoru, u posljednje se vrijeme brzo mijenja i rastače. Uzrok je promijenjeni način života i razvoj tehnologije. Promjene se događaju u prirodnim staništima i ekosustavima, ali i u načinu života, kulturi, gospodarstvu, prehrani, jeziku itd.

Ubrzani tehnološki napredak promijenio je navike i način razmišljanja ljudi. Donedavno su se ljudi oslanjali na vlastite snage i resurse. Koristili su resurse iz svoje neposredne okoline da bi preživjeli. Okoliš su pažljivo čuvali i održavali znajući da je očuvani okoliš uvjet njihova opstanka.

Moderne tehničke i tehnološke mogućnosti učinile su dostupnima proizvode iz najudaljenijih krajeva svijeta po prihvatljivim cijenama. Tako je odbačena obaveza očuvanja okoliša; okoliš je prestao biti uvjet preživljavanja. Društvo se temelji na dojmu „sve je dostupno“, pa ljudi gube osjećaj odgovornosti prema prirodi i okolišu.

Naši su preci kroz povijest bili prisiljeni održavati i iskorištavati ekosustave skromnim tehničkim sredstvima. Stvarali su proizvode i razvijali specifične vještine, formirajući tradiciju po kojoj se prepoznaju određena područja.

Kulturna baština materijalni je i nematerijalni odraz kultura u mediteranskom okruženju, s neprekinutim protokom ekonomskih, socijalnih i kulturnih odnosa.

Tehnološki napredak, brzi rast stanovništva, globalizacija i općenito brza i progresivna transformacija svijeta izmijenila je granice, način života, ekonomiju, prirodno okruženje, jezik, hranu, kulturu... izravno utječući na održivost i širenje kulturne baštine Mediterana.

1. Masovni turizam nasuprot održivom turizmu

U posljednjih 50 godina svjedoci smo rasta fenomena turizma širom svijeta, a Mediteran je jedna od regija podložnih takozvanom masovnom turizmu. Svojom veličinom i brzim širenjem, taj fenomen nužno ostavlja posljedice. Utjecaj masovnog turizma na društvo može se klasificirati kao ekonomski, okolišni i socio-kulturni.

Na socio-kulturnoj razini treba istaknuti propadanje povijesnih nalazišta i arheoloških spomenika, akulturaciju: promjene u vrijednostima, ponašanju i obrascima potrošnje radi oponašanja stanovnika domaćeg društva, komercijalizaciju tradicije, kulturni šok.

2. Zagađenje zraka

Visoke razine onečišćenja, kisele kiše (primjerice gradski promet oštećuje fasade kamenih i mramornih građevina, skulptura ...)

Povećanje razine zagađenja posljednjih je godina jedan od glavnih uzroka propadanja povijesnih spomenika i zgrada širom svijeta. Troškovi uklanjanja zagađenja vrlo su visoki, kulturna je baština ozbiljno ugrožena. Zagađivači zraka, uglavnom industrija i promet, znatno utječu na propadanje mnogih materijala koji se koriste u spomenicima kulture. Zagađeni zrak u gradovima pun je čestica i plinova te polako uništava materijale od kojih su izrađeni povijesni spomenici. Kisele kiše i čađa najvažniji su destruktivni elementi. Oštećenja ne utječu samo na izgled, već i na strukturu spomenika, uzrokujući bubrenje i pridonoseći raspadanju kamena (npr. Akropola u Ateni izrađena je od mramora, vrlo osjetljiva čak i na male količine kisele kiše; mramorne ploče Partenona kemijski su transformirane i mnogi su dijelovi počeli pucati i padati).

3. Porast razine mora

Ugrožene se desetine sredozemnih primorskih gradova proglašene svjetskom kulturnom baštinom. Studija organizacije Nature Communications pokazuje da su uglavnom ugroženi porastom razine mora, što je jedna od posljedica globalnog zagrijavanja. Ocjenjuje se kako taj faktor u kombinaciji s ekstremnim vremenskim uzrokuje pojačane erozije i poplave duž cijele obale. Prema studiji, zemlje s najvećim postotkom lokaliteta svjetske kulturne baštine ugroženih porastom razine mora su Italija, Hrvatska, Grčka i Tunis. U Španjolskoj

su istraženi Tarragona i planinski lanac Tramuntana na Majorci. U slučaju Tramuntane, istraživanja pokazuju posebno visoku izloženost eroziji.

4. Degradacija / uništavanje kulturne baštine

Brza i progresivna transformacija ruralnih, kulturnih i urbanih pejzaža, načina života, ekonomskih čimbenika i prirodnog okoliša može značajno i nepovratno utjecati na baštinu ili područje baštinske vrijednosti (na primjer građevinski radovi ili komunikacijski putovi u blizini spomenika i područja baštine).

Upravljanje baštinom u uvjetima promjene ne znači nužno izbjegavanje ili sprječavanje promjena. Upravljanje mora definirati kako se takve promjene trebaju provoditi i odrediti akcije nužne za procjenu, mjerenje, izbjegavanje ili otklanjanje degradacije ili gubitka značaja, zatim predložiti mjere za očuvanje, upravljanje i interpretaciju baštine.

5. Gubitak tradicionalnih vještina vezanih uz more

Mnoge tradicionalne, od predaka naslijeđene vještine povezane s morem ili morskim okruženjem, propadaju i nestaju. Neke zbog tehnološkog napretka, neke zbog gospodarske krize, neke zbog neodrživih ekonomskih modela koji su sve više usmjereni na tercijarni sektor. To igra važnu ulogu i u onečišćenju mora (plastikom i izljevima).

Među tradicionalnim vještinama ističu se zanatski ribolov, pletenje mreža, obrti vezani za industriju prerade ribe (slana riba, ukiseljena riba) i obrti povezani s izgradnjom brodica, poput tradicionalne brodogradnje.

6. Hrana

Prekomjerno iskorištavanje ribolovnih resursa, otpad od hrane (odbacivanje ribe, ribolovne kvote koje je nametnula EU) i klimatske promjene uzrokuju suše, dezertifikaciju i propadanje tla te negativno utječu na tradicionalne mediteranske poljoprivredne kulture.

7. Umjetnost i književnost

Očito je da je Mediteran tijekom povijesti pretrpio značajne promjene, a kako je oduvijek bio i izvor umjetničke inspiracije, zapisi o promjenama nalaze se u raznim književnim djelima.

Različiti intelektualci, koji su živjeli na Sredozemlju ili su se tu nastanili, ostavili su važne izvore informacija u obliku putopisa i vodiča, romana, poezije, likovnih i drugih umjetničkih djela. Zahvaljujući tim informacijama možemo osvijestiti kakvu je transformaciju Mediteran prošao: demografski pritisak,

degradaciju krajolika (gradnja duž obalnih područja, urbani poremećaji ...), onečišćenje mora, prekomjerno korištenje morskih resursa, gubitak tradicionalnih obrta...

Položaj teme u školskom programu:

	11	12	13	14	15	16	17
Materinski i strani jezik / književnost	X	X	X	X	X	X	X
Povijest	X	X	X	X	X	X	X
Geografija	X	X	X	X	X	X	X
Matematika							
Biologija / Geologija	X	X	X	X	X	X	X
Fizika / Kemija							
Društvene znanosti / Ekonomija / Pravo							
Likovna / Glazbena kultura	X	X	X	X	X	X	X
Tehnologija / Informatika							

Izvori:

- Reimann, L., Vafeidis, A.T., Brown, S. et al. Mediterranean UNESCO World Heritage at risk from coastal flooding and erosion due to sea-level rise. Nat Commun 9, 4161 (2018).

<https://doi.org/10.1038/s41467-018-06645-9>

- <https://www.nature.com/articles/s41467-018-06645-9>